

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД ДО КОНСТРУЮВАННЯ ІНТЕГРОВаниХ ЗАВДАНЬ З ІСТОРІЇ

Мороз Петро Володимирович,
к. пед. н., старший науковий співробітник,
старший науковий співробітник відділу суспільствознавчої освіти,
Інститут педагогіки НАПН України
Мороз Ірина Володимирівна,
науковий співробітник відділу суспільствознавчої освіти
Інститут педагогіки НАПН України

Вступ. / Introductions. В умовах війни затребуваним є розвиток в учнів уміння комплексно розв'язувати проблеми, уміння критично аналізувати інформацію, приймати рішення та ефективно діяти в непередбачуваних екстремальних ситуаціях, бути готовими змінювати прийняті рішення відповідно до реалій життя та застосовувати нові знання в критичних умовах. Формування цих вмінь потребує пошук ефективних шляхів і ресурсів підвищення якості освіти.

Мета роботи. / Aim. Нині однією з провідних тенденцій науки є синтез та інтеграція знань. Ця тенденція позначається як на розвитку загальної середньої освіти загалом, так і громадянської та історичної освітньої галузі зокрема. В своїй роботі ми поставили за мету розглянути особливості компетентісного підходу до конструювання інтегрованих завдань з історії.

Матеріали та методи./Materials and methods. Державний стандарт базової середньої освіти орієнтує педагогів та авторів навчальної літератури не на насичення учнів інформацією, а на формування в них системного мислення, уміння працювати з інформацією, а саме – виділяти в масиві інформації основне (потрібне), розв'язувати складні проблеми та приймати зважені рішення [1]. Одним із засобів формування системного типу мислення в учнів є інтегроване навчання, яке ґрунтується на наукових ідеях, концепціях, що дають цілісне уявлення про історію, людину, суспільство, світ та культуру [4].

Результати та обговорення. / Results and discussion. У роботах психологів і педагогів експериментально доведено, що розвиток системного мислення потребує спеціально розроблених дидактичних завдань. Зазвичай до таких завдань відносять творчі, дослідницькі, проблемні завдання. На думку Т. Засекіної, такі завдання мають бути комплексними, комбінованими, проблемно й практикоорієнтованими, компетентнісними. Як зазначає дослідниця, виконуючи такі завдання, учні провадять складні пізнавальні дії: 1) усвідомлення сутності комплексності завдання й необхідності застосовувати знання з інших галузей знань; 2) відбір необхідної для розв'язання завдання інформації з різних джерел й у різних формах її представлення (тексти, графіки, таблиці, інфографіки тощо); 3) зіставлення знань із різних предметів, виявлення спільних понять, величин, закономірностей, припущень, можливості застосування спільних підходів і методів (або навпаки – необхідність пошуку унікальних, відмінних) у розв'язанні завдання; 4) отримання результату як цілісного узагальнення, формулювання висновків (загальних і часткових); 5) оцінювання значення набутого досвіду уміння розв'язувати комплексні завдання [3].

Аналіз науково-методичної літератури засвідчив, що нині не існує єдиного тлумачення поняття «інтегроване завдання». На думку М. Громяк та О. Федчишин, інтегроване завдання – це проблемна ситуація, яка охоплює різні сфери діяльності людини та потребує вміння використовувати набуті знання на практиці. На думку дослідників, розв'язування такого типу завдань полягає у вирішенні реальної життєвої чи навчальної проблемної ситуації і передбачає практичне застосування знань, умінь та навичок, які учні набули, вивчаючи різні навчальні предмети [2, с. 167].

Іншого підходу до визначення поняття «інтегроване завдання» дотримується Т. Засекіна. Дослідниця зазначає, що під терміном «інтегроване завдання» слід розуміти завдання, що має ознаки контекстного, комплексного, ситуаційного, практикоорієнтованого, компетентнісного. На її думку, усі перераховані у визначенні типи завдань мають ознаки інтегрованих, оскільки

розв'язування їх потребує інтегрованих умінь, спрямоване на формування такої інтегрованої якості особистості, як компетентність, розвиває гнучкі й жорсткі навички [3, с. 304].

Як зазначає О. Савченко, формування компетентностей учнів зумовлює необхідність охоплення міжпредметними (інтегрованими) завданнями усіх структурних елементів цих утворень. Відповідно до структури компетентності дослідниця визначила три види міжпредметних (інтегрованих) завдань: 1) знаннєвий, або когнітивний (збагачення, доповнення знань учнів); 2) діяльнісно-операційний (оволодіння універсальними пізнавальними вміннями; критичним мисленням; розвиток творчих здібностей; умінь перетворювати вербальну інформацію у знакову – схеми, моделі, таблиці); 3) ціннісно-орієнтовані (формування і розвиток почуттів, ставлень, висловлювання рефлексивних оцінювальних суджень щодо прочитаного, побаченого, почутого) [5, с. 14].

На нашу думку, метою використання інтегрованих завдань на уроках історії є формування ключових компетентностей учнів, системного типу мислення, практичних умінь і навичок здобуття суб'єктивно нових знань з історії. Вважаємо, що основною їх ознакою є наявність навчальної проблеми, що передбачає пошук нових знань, способів (умінь) і стимуляцію активного використання в навчанні зв'язків, відношень, доведень. Інтегроване завдання з історії має містити: 1) передбачуваний спосіб діяльності учня (доведіть, визначте, порівняйте, охарактеризуйте тощо); 2) формулювання самого завдання, яке складається з умови чи зміст того, що складає певну історичну/суспільну подію, явище, процес; 3) джерела інформації (текст підручника, уривок з писемного/усного джерела, візуальне джерело, статистичні дані, ілюстрації, історичні реконструкції, історичні карти, Інтернет-ресурси, фонди музеїв, інколи це можуть бути власні знання учня) [4].

Розв'язування інтегрованих завдань, як вважає Т. Засекіна, забезпечує стійку залежність: широта пізнавальних інтересів - усвідомлене сприйняття проблеми як комплексної й особисто значущої - потреба у виявленні

взаємозв'язків - творчий (креативний) підхід - уміння мислити системно (критично) - уміння застосовувати знання й уміння в комплексі - формування ключових компетентностей - науковий кругозір - інтелектуальний й емоційний розвиток особистості [3, с. 305].

Основними методичними вимогами до конструювання інтегрованих завдань є: 1) відповідність модельній навчальній програмі та меті уроку (завдання мають стосуватися найважливіших понять та історичних фактів, що вивчаються впродовж навчальних тем та охоплювати, якщо це можливо, різні види джерел інформації); 2) конкретність, логічність та лаконічність; 3) досяжність у виконанні учнями самостійно чи за керівництва вчителя; 4) умова не повинна містити підказування. Інтегровані завдання для учнів мають також передбачати оптимальне поєднання різних форм навчання: індивідуальної, парної, групової та колективної, що має бути зазначено в інструкціях до виконання завдань.

Висновки./Conclusions. Таким чином, інтегровані завдання шкільного є невід'ємним складником навчально-пізнавальної діяльності на уроках історії, оскільки забезпечують формування як предметних так і ключових компетентностей учнів, цілісних уявлень про історичний розвиток людства, багатогранність і різноманіття цивілізацій і держав в минулому; сприяють розвитку системного мислення та підвищенню мотивації навчання, формуванню пізнавального інтересу до предмета [4].

Список використаних джерел:

1. Державний стандарт базової середньої освіти. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyi-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-898>

2. Громяк М. І., Федчишин О. М. Інтегровані завдання як засіб формування ключових компетентностей учнів. Підготовка майбутніх учителів фізики, хімії. Біології та природничих наук у контексті вимог Нової української школи : Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. 20-21 травня 2019 р., м. Тернопіль. Тернопіль: Вектор, 2019. с. 167-170.

3. Засєкіна Т. М. Інтеграція в шкільній природничій освіті: теорія і практика : монографія. Київ, Україна: Педагогічна думка, 2020. 400 с.

4. Мороз П. В., Мороз І. В. Інтегровані завдання шкільного підручника історії як засіб формування компетентностей учнів. Проблеми сучасного підручника: ключові компетентності та предметні навички: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної інтернет конференції (електронне наукове видання), 20-21 травня 2021 р. м. Київ. Київ, Україна: Педагогічна думка. С. 45-46.

5. Савченко О. Я. Система міжпредметних завдань на уроках літературного читання: методичний посібник. Київ : КОНВІ ПРІНТ, 2020. 104 с.